

Debat 'Trots op Natura 2000' – verslag

Dinsdag 8 juni 2010, Antropia, Driebergen

Tijdens het debat 'Trots op Natura 2000' gingen ambtenaren, beheerders en adviseurs in discussie over de beste manier om te zorgen dat mensen trots kunnen zijn op Natura 2000. Over het ontkrachten van indianenverhalen ging het, over mensen mee naar buiten nemen, speelruimte zoeken en bieden, en profeten.

Dagvoorzitter Geert van Duinhoven begint met alle deelnemers te vragen op een papiertje te zetten wat hun grootste bezwaar is tegen Natura 2000. Deze mogen allemaal de prullenbak in, en kunnen tijdens het debat later op de middag besproken worden. Vervolgens houden de vier panelleden een korte inleiding.

“Het lijkt wel of mensen misverstanden koesteren”

Meine Bruinsma, Regiebureau Natura 2000, helpt eerst maar eens een paar fabels uit de wereld.

- Dat Frankrijk maar 3 of 6 Natura 2000-gebieden heeft bijvoorbeeld (in het echt 1749).
- Dat Nederland meer gebieden aangewezen heeft dan hoeft van Brussel (in werkelijkheid waren het er in eerste instantie minder, waarna Brussel Nederland opdroeg er meer aan te wijzen). Als je kijkt hoeveel gebieden diverse EU-landen hebben aangemeld voor Natura 2000, dan hangt Nederland met 21% van het landoppervlak een beetje middenin. Een land als Slovenië heeft de helft van zijn grondgebied aangemeld.
- Dat de terugdringing van stikstof wordt afgewenteld op Natura 2000 (gewoon niet waar).
- Dat Natura 2000-gebieden op slot gaan voor recreanten (terwijl legio recreatieondernemers met succes in of naast een Natura 2000-gebied opereren, zoals onder andere te lezen is in een folder van de milieufederaties). Kitesurfen bijvoorbeeld, daarvan roepen mensen dat het niet meer mag vanwege de zwarte zee-eend, maar toen de surfers en de beheerders om de tafel gingen zitten, bleek dat de zwarte zee-eend in de winter aanwezig is, terwijl die kitesurfers liever 's zomers surfen. Geen probleem dus. Of de folder van Natuurmonumenten over 'schaatsen in Natura 2000-gebieden'.
- En dat Natura 2000 alleen maar geld kost, is volgens Bruinsma ook niet waar, het is allemaal bestaand geld, en levert in veel gevallen zelfs geld op door verhoogde hui-zenwaarde, toeristenbelasting, zo bleek uit een LEI-onderzoek.

“Maar het lijkt wel of mensen die misverstanden koesteren”, constateert Bruinsma.

LNV heeft het regiebureau gevraagd om indianenverhalen over Natura 2000 voortaan te ontzenuwen. Maar ook LNV zelf heeft de communicatie over Natura 2000 niet altijd op orde. Bruinsma: “In de glossy Gerda kwam Natura 2000 niet één keer voor, en ook in de communicatie rondom het Jaar van de Biodiversiteit is Natura 2000 opvallend afwezig.” Het

EU-doel voor Natura 2000 is om in 2010 de achteruitgang in biodiversiteit tot stilstand te laten komen. Niet eens te verbeteren, alleen te stoppen. Maar zelfs dat is misschien niet haalbaar, constateert Bruinsma.

Reden genoeg voor het Regiebureau om dit jaar meer communicatie in te zetten. Daarbij wordt steeds de kernboodschap uitgedragen: beleven, gebruiken en beschermen. Zo is er een website, en speciaal voor nieuwe gemeenteraadsleden een special van de nieuwsbrief met alle feiten op een rijtje. Ook is er het T-shirt met voorop 'Ik ga voor Natura 2000' en achterop 'Ik sta achter Natura 2000'. "We hebben er 100 laten maken en mensen mochten hem gratis hebben als ze een foto terug zouden sturen met T-shirt in een Natura 2000-gebied. We waren ze binnen anderhalve dag kwijt, en hebben er maar meteen bij laten drukken! Dus er lopen toch minstens 100 mensen rond die trots zijn op Natura 2000."

Uit de zaal komt vervolgens de vraag in hoeverre het regiebureau de sociale media in de gaten houdt voor indianenverhalen. Bruinsma stelt dat dit met hun beperkte capaciteit niet lukt, en roept de aanwezigen op hen op de hoogte te houden van wat ze tegenkomen. Of de boodschap aankomt bij tegenstanders weet Bruinsma niet. "We gaan niet over de individuele beheerplannen, dat gaat via de bevoegde gezagen. En het scheelt erg per provincie of het bevoegde gezag zich zelf ook verantwoordelijk voelt voor het ontkrachten van indianenverhalen.

"Alles tot op de vierkante meter vastgelegd"

Bram van de Klundert, voorzitter klankbordgroep Natura 2000-beheerplannen Sallandse Heuvelrug en De Borkeld, begon een paar jaar geleden enthousiast aan zijn voorzitterschap. De sfeer is goed, maar inmiddels vraagt hij zich wel eens af wat al die enthousiaste vrijwilligers er eigenlijk voor terugkrijgen. Van de Klundert vindt dat we de deskundigen wel wat meer speelruimte mogen gunnen, en dat we dan maar moeten accepteren dat er verschillen komen tussen diverse gebieden. In Nederland zijn we erg gewend aan overleg en consensus, maar in andere landen spelen ze het wat harder, zakelijker, maar wel duidelijker. Hij is niet zo gecharmeerd van het dwingende karakter van Natura 2000. "Je drukt beheerders en burgers zo in een keurslijf. Doordat al die natuurdoelen zo vast liggen, kunnen mensen niet uit de voeten met hun betrokkenheid." Hij geeft een voorbeeld van een boer die al jaren een bedrijf heeft in de Borkeld. Zijn opa heeft ooit een stukje veen uitgegraven voor een paar kuub turf, en nu wordt die kuil ineens aangewezen als natuurdoeltype ven en mag de boer vanalles ineens niet meer. "Of neem het Markermeer. Daar liggen de natuurdoelen vast, maar inmiddels weten we dat daar eigenlijk veel leukere natuur mogelijk is, Maar dat kan nu niet meer."

Veel problemen hangen ook samen met de schaal, vindt Van de Klundert. Kleine gebieden hebben relatief veel meer grens dan grote. Bij een stuk van 1 bij 1 kilometer heb je 4 km grens op 1 km² oppervlak. Maar als je gebied 20 bij 20 is, heb je 80 km grens op 400 km². Dus het is niet zo gek dat je altijd op

iemands lip zit. Ook zijn de zaken in Nederland soms tot op de vierkante meter vastgelegd: het blauwgrasland ligt precies daar en daar, terwijl ze in Frankrijk zeggen dat er 'ergens in het gebied een blauwgrasland' ligt.

“We dachten dat natuur tuinieren was, dat wij de baas waren, maar misschien zijn de processen wel de baas, en dat is juist het leuke van natuur. Want als je zegt, doe mij vanavond een roze zonsondergang, dan is het helemaal niet leuk meer.”

Op de vraag of Van de Klundert trots is op Natura 2000, antwoordt hij dat hij niet trots is op de regeling, maar wel op wat de regeling beoogt. “Ik ben wel trots op de EHS, dat is een wereldconcept, daar komen zelfs Amerikanen naar kijken. En als Natura 2000 daarbij helpt... Mijn belangrijkste bezwaar is dat Natura 2000 de neiging heeft om alles te fixeren.” Een deelnemer werpt tegen dat alles toch elke 6 jaar herzien wordt. Maar Van de Klundert blijft erbij dat mensen in de omgeving niet kunnen meedenken over de doelen, alleen over effecten. Een deelnemer vraagt of het niet zinvoller zou zijn doelen voor grotere gebieden op te stellen, ook om de Natura 2000-gebieden heen. Daar ziet Van de Klundert wel iets in: “Dan kan de een iets van de ander opvangen.”

“Mensen verleiden om naar buiten te gaan”

Bing Jap, Staatsbosbeheers Programmaleider Natura 2000, heeft besloten om in zijn presentatie geen lijsten met cijfers en argumenten te laten zien, maar vooral mensen te verleiden om naar buiten te gaan. Hij laat daarom een serie foto's zien van Natura 2000-gebieden in de hele EU uit de openlucht tentoonstelling 'Wild Wonders of Europe' (in Den Haag).

“We hebben 1000 medewerkers die zich met hart en ziel inzetten voor natuur, die vinden het lastig om te zien dat het draagvlak voor natuur afneemt. Tegelijkertijd moeten ze zich wel realiseren dat anderen mensen een heel ander waardenkader kunnen hebben, een heel ander gevoel bij natuur.” Een gemeenschappelijk gevoel is belangrijk, want anders praat je alleen maar over regelingen. Ook Jap is te spreken over de EHS: “Als we Natura 2000 op dezelfde manier kunnen realiseren, is dat veelbelovend.” Jap signaleert overigens ook nog wel positieve berichtgeving. “Gisteren nog stond in de Metro dat mensen graag vogels in hun tuin willen, en dat milieu jongeren meer bezighoudt dan de crisis.”

Een deelnemer vraagt of Jap nog tips heeft voor klankbordgroepen. Jap vindt dat je goed moet nadenken over communicatie: “Als ik A zeg, begrijp jij dan ook A, of denk je misschien wel B? Verder moet je een goed onderscheid maken tussen standpunten en belangen. Belangen zijn vaak een manier om verbindingen te zoeken. Een veehouder hoort jouw boodschap misschien niet. Maar als je hem zijn belang laat uitleggen, en jij het jouwe, dan kun je dingen gaan bespreken. Een excursie is een prima middel, werkt vaak veel beter dan steeds in die vergaderzaaltjes.”

“Profeten gezocht”

Rob Janmaat van Communicatiebureau de Lynx is betrokken bij diverse Natura 2000-beheerplannen. “Ik kom soms op bijeenkomsten waar ambtenaren en bestuurders zich lijken te schamen voor het beleid. En het helpt ook niet echt dat in de verkiezingen alleen economie lijkt te tellen. Iedereen is een warm liefhebber van natuur, totdat die economische ontwikkeling in de weg staat.”

Het beroerde imago van Natura 2000 drukt natuurbeschermers in de verdediging. "Tien jaar geleden durfde je op verjaarsfeestjes niet te zeggen dat je bij NS werkte, nu durf je haast niet te vertellen dat je natuurbeheerder bent." Wat ook tekenend is, is dat laatst bij een bijeenkomst over de huisstijl van een Natura 2000-gebied zelfs de natuurorganisaties zeiden dat het niet te groen moest zijn, want dat doet zo aan natuur denken.

Janmaats stelling is dat Natura 2000 een goed verhaal nodig heeft. Boeren staan misschien niet te juichen, maar vinden het wel prettig als er een duidelijke visie achter zit. Ambtenaren moeten een goed verhaal hebben, de feiten kunnen oplepelen zodat ze fabels meteen kunnen ontzenuwen. "Maar maak het ook niet mooier dan het is, verhul niet en maak duidelijk hoe je kunt helpen. Bij participatie moet je bijvoorbeeld vooraf heel duidelijk maken hoe ver die reikt: waarover mogen mensen meepraten en in hoeverre. Als mensen denken dat ze mee mogen beslissen en dat is niet zo, dan levert dat teleurstellingen en wantrouwen op."

Ook vindt hij dat je ruimte moet geven aan positief gestemden, die komen niet altijd aan het woord. Bovendien vindt Janmaat dat de natuurwereld best een wat meer gesloten front mag vertonen. "Natuurbeschermers zijn elkaar publiekelijk aan het bekritisieren, en daarmee maken we het elkaar lekker moeilijk. We kunnen een voorbeeld nemen aan de landbouw." Tot slot mist Janmaat de 'profeten', de mensen die alle zaaltjes afgaan voor de zaak, zoals Frans Vera deed voor Plan Ooievaar. "Wie is de Al Gore voor de natuur?"

Een deelnemer vraagt wat de hardnekkige problemen zijn. Janmaat pleit voor transparantie en helderheid, en roept projectleiders bovendien op achter hun bureau vandaan te komen. "Ga naar buiten, ook al weet je nog niet alles, dat kun je dan ook vertellen. En voer 1-op-1-gesprekken, liever dan 4 mannen achter een tafel in een zaal vol boze boeren."

Debat

De vier sprekers/panelleden beginnen met een discussie over wat Natura 2000 nou eigenlijk is. Is het een projectiescherm van een maatschappelijk ideaal (zoals de EHS), of is het een juridisch systeem om een doel te behalen? In dat tweede geval doet het wat het doen moet. Als je het als een ideaal presenteert, vindt Van de Klundert, dan roepen mensen: hoezo ideaal? Dat is niet mijn ideaal!

Een LNV-medewerker durft overigens op verjaarsfeestjes best te vertellen wat ze doet. "En het argument 'dat het van Brussel moet' vind ik onzin. We hebben er als Nederland ook mee ingestemd." Bruinsma is het met haar eens: "We hebben onze gebieden zelf aangemeld." Een andere deelnemer vermoedt dat bestuurders zich soms achter Natura 2000 verschuilen: "Ze gooien problemen in de Natura 2000-bak die ze eigenlijk allang hadden moeten oplossen." Toch zijn er volgens Bruinsma zeker provincies die al een goed verhaal vertellen: Drente, Friesland, Utrecht, Flevoland, Zeeland, en later voegt hij daar Brabant nog aan toe.

Een andere deelnemer constateert dat burgers vaak niet precies snappen wat het inhoudt: "Natura 2000, EHS, Flora- en faunawet, Nationaal Landschap, voor veel mensen is het allemaal een pot nat." Ook heerst er wederzijdse angst tussen ambtenaren en boeren.

Buitenland

Alterra-onderzoeker Rob van Apeldoorn heeft in verschillende EU-landen bekeken hoe ze met Natura 2000 omgaan. "Ze hebben allemaal tot op zekere hoogte last van een negatief imago. Maar in sommige landen heeft de centrale overheid eerder een nationale campagne gestart. En veel andere landen, vooral de landen die grote oppervlakken van hun grondgebied hebben aangewezen, gebruiken Natura 2000 als middel voor gebiedsontwikkeling. Op verzoek van Brussel hebben wij gebieden gezocht waar de problemen opgelost lijken te zijn, en dat zijn toch vooral de plekken waar betrokkenen samen beheerplannen hebben gemaakt waar iedereen achter staat, vaak grote gebieden waar de beheerplannen ook economische voordelen bieden." Bijvoorbeeld de Antwerpse haven, waar een corridor voor de rugstreeppad is aangelegd, zodat ondernemers verder geen last hebben als ze nog eens iets willen asfalteren of uitbreiden.

Jap constateert dat opnieuw begrenzen in Nederland niet aan de orde is, maar dat je binnen de huidige ruimte ook creatieve oplossingen kunt vinden. "Er bestaat wel eens de indruk dat er tientallen bedrijven weg moeten vanwege Natura 2000, maar ik heb ze nog niet gezien. In de Peel hebben de partijen ook samen oplossingen gevonden die recht doen aan alle belangen."

Een deelnemer suggereert dat het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB) dat in 2013 klaar moet zijn wel eens mogelijkheden kan bieden om beleidsprocessen aan elkaar te koppelen. Van Apeldoorn ziet dat al gebeuren in Oostenrijk waar geld uit agrarische fondsen gebruikt wordt om problemen met bosbouwers aan te pakken.

Bruinsma roept eenieder op goede voorbeelden te melden bij het Regiebureau, ook buitenlandse.

Excursies en keukentafels

Een deelnemer ziet de banner over Natura 2000 staan en vindt de argumenten voor Natura 2000 daarop veel te wetenschappelijk. "Moet je niet meer in het hart van mensen komen? De meeste burgers hebben geen boodschap aan Natura 2000, zo'n folder 'Schaatsen in Natura 2000-gebieden zou ik noemen 'Schaatsen in de natuur'." Een andere deelnemer stelt daarentegen dat burgers misschien geen mening hebben over Natura 2000, maar belangengroepen van boeren en recreatieondernemers wel: "Die hebben er bovendien belang bij om een negatief imago in stand te houden. Als je maar hard genoeg roept dat het lastig is, nemen politici dat dankbaar over." Een derde deelnemer pleit daarom dan ook voor een harder tegenoffensief van de natuurbeheerders: "We moeten niet te lief zijn, we moeten knokken en vuile handen maken!"

Toch zien veel deelnemers liever de consensus-aanpak: samen het veld in en goed naar elkaar belangen luisteren. "Dan gaan zelfs boeren anders naar een gebied kijken." Een deelnemer heeft de ervaring dat je dan merkt dat het stuk voor stuk leuke mensen zijn, en dat zo'n excursie, liefst met partners, een goede basis is voor altere keukentafelgesprekken. Een ander vult aan dat keukentafels en excursies leuk en aardig zijn, maar dat je wel keuzes moet durven maken om bijvoorbeeld een soort te beschermen.

N en S

Moet je nou streven naar draagvlak? Janmaat vindt dat het streven naar draagvlak ook doorkan slaan, dat we dan maar de doelen wat lager stellen 'om het draagvlak'. Van de Klundert vindt dat het een gevolg moet zijn, geen doel. Als je voor jezelf opkomt en je speelt het hard, dan is dat doodgewoon, maar als je het hard speelt voor het algemeen belang, vinden mensen dat raar." Jap vult aan: "In andere dossiers loopt het veranderingsproces heel anders. Eind jaren 80 hadden we teveel stikstof (N) en te veel zwavel (S). De S is nu teruggedrongen door VROM, en dat heeft de industrie zelf moeten betalen. En de N is er nog steeds, dat moest LNV doen, het ministerie van de boeren."

Lastig bij Natura 2000 is ook dat politici de urgentie er niet zo van inzien. Ze zien niet dat er een probleem is, denkt Janmaat: "Ze vinden groen al snel natuur." Van de Klundert is het daar niet mee eens: "De anti-natuurlobby in de kamer bestaat maar uit vijf mensen, maar die schreeuwen wel hard!"

Van Apeldoorn vraagt zich nog af of er in Nederland op net zulk hoog niveau tussen bijvoorbeeld natuur en landbouw wordt gepolderd over natuur als bijvoorbeeld in Engeland. Jap denkt van wel: "Over de mosselkwekerij hebben we ook een akkoord bereikt." Een deelnemer noemt het voorbeeld van het Rotterdamse Havenbedrijf en de natuur- en milieuorganisaties die 10 jaar geleden besloten hebben niet meer te vechten, maar samen te werken.

Tot slot

Meine Bruinsma van het Regiebureau Natura 2000 was zijn Natura 2000-T-shirts (zie hierboven) zo kwijt aan liefhebbers, maar aan minister Verburg aanbieden, dat durfden ze toch niet aan. Een minister die tegelijkertijd over landbouw en over natuur gaat, dat is lastig, zo concludeert de zaal.

We moeten naar buiten met een goed verhaal, zo vat dagvoorzitter Geert van Duinhoven de discussie samen. En we moeten als natuurbeheerders niet bang zijn de strijd aan te gaan. Liefst met een paar profeten voorop!